

РИМО-КАТОЛИЦЬКЕ ДУХОВЕНСТВО ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В ПОЛЬСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОМУ РУСІ

(кінець XVIII – перша чверть XIX ст.)

У статті О.А. Буравського «Римо-католицьке духовенство Правобережної України в польському національно-визвольному русі (кінець XVIII – перша чверть XIX ст.)» на основі вперше введених до наукового обігу архівних документів проаналізовано участь римо-католицького духовенства Правобережної України в польському національно-визвольному русі кінця XVIII – першої чверті XIX ст.

Ключові слова: римо-католицьке духовенство, Правобережна Україна, польський національно-визвольний рух, повстання, російське самодержавство.

Постановка наукової проблеми та її значення. Важливим питанням сучасної історії України є роль і місце різних конфесій у суспільно-політичному житті регіонів. У цьому контексті науковий інтерес має проблема участі римо-католицького духовенства в збройних виступах поляків на Правобережній Україні, зокрема в повстаннях під проводом Тадеуша Костюшка та Листопадовому 1830-1831 рр.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Участь римо-католицького духовенства Правобережної України в польському національно-визвольному русі кінця XVIII – першої чверті XIX ст. знайшло своє відображення в працях сучасних українських та зарубіжних науковців. У дослідженнях Л. Баженова [Баженов Л.В. Восстание 1830 – 1831 гг. на Правобережной Украине: дис. ... канд. ист. наук. – К., 1973. – 220 с.], Е. Зваричука [Зваричук Е. О. Римо-Католицька церква на Поділлі кінця XVIII – початку XX ст.: економічний, суспільний та культурний аспекти: дис. ... канд. іст. наук: 07. 00. 01. – Кам'янець-Подільський, 2005. – 229 с.], Ю. Хитровської [Хитровська Ю.В. Громадянсько-політична позиція духовенства Правобережної України наприкінці XVIII – середині XIX ст. (в контексті церковної політики самодержавства): дис. ... канд. іст. наук: 09. 00. 11. – К., 2001. – 191 с.], І. Шостак [Шостак І.В. Луцько-Житомирська дієцезія наприкінці XVIII – у першій половині XIX століття: дис. ... канд. іст. наук: 07. 00. 01.. – Острог,

---

* Буравський О.А. – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Житомирського державного університету імені Івана Франка.

2004. – 214 с.] епізодично розкрито участь римо-католицького духовенства в польському національно-визвольному русі на Правобережній Україні наприк. XVIII – сер. XIX ст.

У польській історіографії заслуговують на увагу дослідження М. Згорняка [Zgórniak M. Podstawy społeczne powstania 1830-1831 roku na Litwie, Białorusi i Ukrainie // Struktury ruchu ideologicznego XVIII – XIX wieku. Prace historyczne / Pod red. H. Kozłowskiej-Sabatowskiej.. – Warszawa - Kraków, 1986. – S. 90–97], Я. Скарбека та Я. Зьолека [Skarbek J., Ziolek J. Duchowieństwo w powstaniu listopadowym (1830-1831) // Nowum (Warszawa). – 1973. – № 11-12. – S. 33-123], в яких висвітлено участь римо-католицьких священиків у повстанні 1830-1831 рр. на території Польщі, а також фрагментарно - на теренах України.

Основний зміст статті. У статті зроблено спробу простежити політичну діяльність правобережного римо-католицького духовенства в умовах панування російського самодержавства у зазначений період на основі документів Державного архіву Російської Федерації (Ф. 109) та Російського військово-історичного архіву (Ф. 801).

Поділи Польщі поклали край незалежності Речі Посполитої, позбавили поляків централізованої суверенної держави, підсилили національну ідею, яка втілювалася в прагненні відродити Велику Польщу. Першою спробою реалізувати цю мету було повстання проти російського самодержавства під проводом Тадеуша Костюшка в 1794 р., що започаткувало польський національно-визвольний рух кінця XVIII – першої чверті XIX ст. Центром повстання стала територія Речі Посполитої. Правобережжя також було втягнуто в орбіту його впливу [Артамонов В.А. Россия и Речь Посполитая после Полтавской победы (1709-1714). – М., 1990. – С. 153]. Участь римо-католицьких священиків у повстанні була викликана патріотичними почуттями, тобто націленістю на відновлення власної державності, а також релігійної емансипації, адже римо-католицьке духовенство розуміло, що царський уряд мав намір посилити вплив на Правобережжі Православної церкви [Хитровська Ю.В. – Вказ. праця. – С. 142-143].

Отже, участь римо-католицьких священиків у збройному виступі Т. Костюшка стала їхнім протестом проти імперських кроків росіян. Хоча повстання закінчилося поразкою, однак мало велике значення для польського національно-визвольного руху. За підтримку повсталих представники римо-католицького кліру Правобережної України поплавилися своїми посадами, опинилися у вигнанні, а їхні маєтки царський уряд у 1795 р. секвестрував, пожалував російському дворянству та включив у систему державної оренди [Вольн (исторические судьбы Юго-Западного края). – Санкт-Петербург: Общественная польза, 1888. – С. 232]. Католицьких єпископів було переведено

на посадовий оклад у розмірі 6 тис. крб. на рік. Після 1795 р. поширився закон, який забороняв шляхті відписувати Римо-Католицькій Церкві населені маєтки. Указом 5 квітня 1800 р. російський уряд не дозволяв монастирям клопотати про заміну своїх ланів на кращі [Милютин В.О. О недвижимых имуществах духовенства в России. – М., 1861. – С. 570].

Таким чином, після придушення повстання Т. Костюшка позиції РКЦ на Правобережній Україні були істотно послаблені. Однак, така політика російського уряду посилила протидію з боку римо-католицьких священників. Сподівання на відродження незалежності Речі Посполитої з'явилися в поляків лише під час наполеонівських воєн в Європі. Наполеон Бонапарт у 1807 р. створив герцогство Варшавське. Польська шляхта та римо-католицький клір плекали надію, що французський імператор відродить суверенність їхньої батьківщини та приєднає до неї відторгнуті Росією західно-руські землі [Подолия (историческое описание). – Санкт-Петербург, 1891. – С. 233]. Коли Наполеон у 1812 р. розпочав військову кампанію проти Росії, то римо-католицьке духовенство надало йому допомогу, як зауважував М.Симашкевич, *“заплямувало” себе в очах самодержавства співробітництвом з французами* [Симашкевич М. Римское католичество и его иерархия в Подолии. – Каменец-Подольский, 1872. – С. 420-421].

Відтак неприязнь до РКЦ з боку влади посилювалася й тим, що римо-католицькі священники підтримали Наполеона [Крижанівський О.П., Плохій С.М. Історія церкви та релігійної думки в Україні. – У 3-х. – Т.3. – К., 1994. – С. 223].

У 1820 р. царський уряд вирішив позбутися єзуїтів в імперії. Після опублікованого указу 13 березня 1820 р. *“Про вислання із Росії єзуїтів...”* їхні маєтки й капітали були передані в державну *скарбницю* [Статистическое описание Киевской губернии, изданное тайным советником, сенатором Иваном Фундуклеем. – В 3-х частях. – Санкт-Петербург, 1852. – Ч.2. – С. 431].

Наприкінці 20-х років ХІХ ст. царські чиновники виношували плани про злиття Правобережної України з імперією в єдине ціле. Щоб реалізувати ці задуми, самодержавство вирішило ліквідувати унію та провести секуляризацію римо-католицького землеволодіння в регіоні. Але 17 листопада 1830 р. поляки у Варшаві підняли повстання проти російського абсолютизму. На Правобережній Україні в ньому взяло участь 64 представники римо-католицького духовенства, 31 уніатського та 7 православного. Однак лише 38 із них вели боротьбу зі зброєю в руках у повстанських загонах, серед них 20 ксьондзів, 13 уніатських та лише 5 православних священники.

Участь духовенства Правобережної України в повстанні 1830-1831 рр.

Духовенство	Боролося зі	Допомагало	Разом	% до
-------------	-------------	------------	-------	------

	зброєю в руках	та співчувало повстанцям	причетних до повстання	загальної чисельності постанців
Римо- католицьке	20	44	64	1, 09
Уніатське	13	18	31	0, 7
Православне	5	2	7	0, 11
Разом	38	64	102	1, 7

Як видно із статистики, наведеної Л.В. Баженовим, участь духовенства в повстанні була невелика. Це пояснювалося тим, що більшість священиків залишалася на місцях і проводила там активну ідеологічну обробку населення [Баженов Л.В. – Вказ. праця. – С. 151].

18 грудня 1830 р. ксьондз А. Ломжинський у Кам'янець-Подільському кафедральному костюлі вітав повстання, що відбулось у Варшаві [Баженов Л.В. – Вказ. праця. – С. 70]. Російська влада робила все можливе задля приборкання польських патріотичних виступів на Правобережжі. Маніфест “Про бунт, що відбувся у Варшаві” погрожував розправами над тими, хто візьме активну участь в антидержавних акціях [О возмущении произошедшим в Варшаве // ПСЗРИ. – Собр. 2. – Спб., 1831 – Т. 5. – №. 4183. – С. 485-488]. Однак, введення військового стану в краї не зупинило рух опору римо-католицьких священиків. Релігійні виступи набрали значних масштабів на початку квітня 1831 р., коли представники РКЦ у промовах і проповідях висловлювали невдоволення діями місцевих поляків, які не підтримували повстанців у Царстві Польському. Так, на Поділлі критичними були промови ксьондза Ворошилівського костюлу О. Бохенського, вікарія Чернокозинецького костюлу З. Жуковського, монахів Збарзького капуцинського монастиря – А. Київського та М. Томашевського [Зваричук Е.О. – Вказ. праця. – С.119]. Особливим завзяттям у поширенні ідей польського визвольного руху відзначався настоятель Кривоозерського римо-католицького костюлу Балтського повіту ксьондз Флоріан Лукашевич. Із рапорту подільського губернатора до головнокомандуючого 1-ої армії від 5 лютого 1832 р. дізнаємося, що ксьондз Лукашевич на початку повстання в проповіді перед прихожанами заявляв, що імператор впертий, не хоче віддати полякам їхні землі, а такі його проекти, як дотримання шляхтою подушної та рекрутської повинностей, обов'язок військової служби для осіб духовного звання викличе обурення не лише шляхти, а й простого народу, що може перерости в революцію. За антиурядові судження ксьондз Лукашевич був висланий 4 квітня 1832 р. у м. В'ятку під суворий нагляд місцевої поліції [Государственный архив Российской Федерации (далее – ГАРФ). – Ф. 109. – 1-я экспедиция. – Оп. 5. – Д. 95. – Л. 1-11].

Поширювалися прокламації, які закликали до збройної боротьби не тільки поляків, а й українське селянство. Так, у зверненні повстанців до селян зазначалося: “Брати волинці, подільці й українці, Польща приймає Вас за братів своїх і хоче, щоб разом із нею Ви були вільні. Ваші брати-поляки хочуть Вас всіх приєднати до Королівства Польського. Беріть у руки ціпи, граблі, серпи й коси, створіть таке військо, щоб вигнати москалів, які з Вас зробили скотів. Із Вами Бог і Хлопичий, наш начальник, який різав росіян, як недавно Костюшко. Вірте цьому, громадо селяни! Будемо битися і не підкоримося! Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа і нині і прісно і во віки віків. Здрава Польща, здрава громада, з нами добрі люди” [ГАРФ. – Ф. 109. – 1-я экспедиция. – Оп. 5. – Д. 448. – Ч. 2. – Л. 12-14].

Із залучення українських селян до повстання на Поділлі розвинув діяльність ксьондз Л. Колчевський, який прибув на початку квітня 1831р. в с. Липці Вінницького повіту [Баженов Л.В. Польське повстання на Поділлі 1830-1831 рр. // Матеріали III Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1970. – С. 22-23]. Представники римо-католицького кліру всіма засобами підтримували повстанців. Так, ксьондз Л.Ушицький, що знаходився серед загонів повстанців, підтримував їхній бойовий дух промовами в національно-релігійному дусі [Зваричук Е.О. – Вказ. праця. – С.120]. Інші римо-католицькі священики розповсюджували прокламації та листівки, постачали повсталих порохом та зброєю [Jelowicki A. Moje wspomnienie, 1804-1831-1838.: Wyd. 5. – Lwów, 1833. – S. 196].

Римо-католицькі священики не тільки займалися агітаційною роботою, а й відстоювали ідеї польського визвольного руху зі зброєю в руках. Наприклад, 23 травня 1831 р. у бою з царськими військами під с. Майдан, що на Поділлі, загинуло п'ять римо-католицьких священиків [Jelowicki A. Moje wspomnienie, 1804-1831-1838.: Wyd. 5. – Lwów, 1833. – S. 227-230]. На Волині під час бою в м. Овручі 9 ксьондзів були захоплені в полон [[Баженов Л.В. Восстание 1830 – 1831 гг. на Правобережной Украине: дис. ... канд. ист. наук. – К., 1973. – С. 151].

Важливими опорними пунктами повстання були монастирі. Монахи активно допомагали повстанцям, вели збір коштів серед населення, забезпечували повстанські загоны грішми, продовольством, кіньми тощо. Потрібно зазначити, що монахи поповнювалися насамперед особами дворянського стану. На думку учасника повстання Михайла Чайковського, це забезпечувало тісний зв'язок політичних позицій римо-католицького духовенства з польською шляхтою, тому чернече духовенство було “цілковито відданим польській справі” [Записки М. Чайковського (Садык-паши) // Киевская старина. – 1819. – Т. XXXII. – С. 40-72].

Про участь римо-католицьких костьолів і монастирів у повстанні рапортувало київському, подільському і волинському генерал-губернатору В.В. Левашову місцеве начальство. Волинський губернатор навів список монастирів, які допомагали повстанцям. Серед них значились у Рівненському повіті Домбровицький піарський, в м. Овручі – домініканський монастирі. Губернатор називав також і ксьондзів Бродовича, Шалевича, Порембського, які виготовляли зброю та амуніцію для повстанців [Центральний державний історичний архів України у м. Києві (далі – ЦДАК України). – Ф. 442. – Оп. 413. – Спр. 239. – Арк. 15-16зв./]. 6 жовтня 1831р. генерал-губернатор В. Левашов інформував шефа жандармів О. Бенкендорфа, що старокостянтинівський городничий надіслав йому рапорт із знайденими в домініканському кляшторі двох прокламацій польських заколотників за підписом князя Адама Чарторийського. Перша, від 1 лютого, містила звернення до волинського духовенства, а друга, від 18 травня та 1 червня, – до населення Литви, Волині, Поділля та України [ГАРФ. – Ф. 109. – 1-я експедиція. – Оп. 5. – Д. 320. – Ч. 4. – Л. 16]. Настоятель Овруцького домініканського монастиря ксьондз А.Жучковський закликав міщан, шляхту міста, а також селян навколишніх сіл активно підтримати повстанців [Баженов Л.В. – Вказ. праця. – С. 132].

Із донесення подільського губернатора шефу жандармів О.Бенкендорфу стало відомо, що в м. Летичеві в домініканському монастирі зберігалася вогнепальна зброя, зокрема полковником Белогужевим у куполі монастиря було знайдено 9 рушниць, 4 пістолети, шаблю [ГАРФ. – Ф. 109. – 1-я експедиція. – Оп. 5. – Д. 448. Ч. 2. – Л. 120]. А в секретному донесенні полковника корпусу жандармів Гофмана від 21 липня за № 34 було зазначено, що під час повстання у Волинській губернії монастирі римо-католицького віросповідання Почаївський та Домбровицький брали активну участь на боці поляків. За розпорядженням

київського, подільського і волинського генерал-губернатора В. Левашова було проведено в цих монастирях розслідування. Виявлено, що монахи різними способами допомагали заколотникам: заготовляли зброю, амуніцію та продовольство. Деякі монахи навіть приєналися до повстанців, за що були заарештовані та передані до суду [ГАРФ. – Ф. 109. – 1-я експедиція. – Оп. 5. – Д. 394. – Л. 3-5].

У повідомленні шефу жандармів, київський, подільський і волинський генерал-губенатор В. Левашов констатував, що в Домбровицькому римо-католицькому кляшторі піарів знайдено заховані між могилами померлих 13 рушниць, 32 піки, а також ще декілька рушниць у ставку. Все це було підготовлено для заколотників за вказівкою начальника монастиря Куликовського. Монахи Почаївського монастиря зустріли військо Дверницького урочисто на площі містечка, запросили заколотників у монастир, пригостили їх та здійснили літургію спільно з прихожанами. Відхід загону із монастиря супроводжувався приєднанням до нього 8 монахів та дворян Волинської губенії, які прибули в Почаїв. У рапорті головнокомандуючому 1-ою армією В. Левашов рекомендував повернути Почаївський монастир православної церкві та прийняти таке правило для всіх уніатських та римо-католицьких кляшторів, які приєднуються до заколотників [ГАРФ. – Ф. 109. – 1-я експедиція. – Оп. 5. – Д. 394. – Л. 5-7]. Варто зазначити, що ксьондз почаївського монастиря А. Данилевич за підозрою в активному сприянні повстанцям був засланий в Сибір на поселення під нагляд поліції [ГАРФ. – Ф. 109. – 1-я експедиція. – Оп. 5. – Д. 448. – Ч. 247. – Л. 101].

Київському генерал-губернатору в березні-квітні 1831 р. безперервно надходили різні повідомлення. Наприклад, про те, що в поміщиків Звенигородського повіту С.Подлевського та А.Монастирського виготовляли велику кількість упряжок та сідел, в маєтках графів М.Бережинського та А.Потоцького – списи та іншу зброю [Баженов Л.В. – Вказ. праця. – С. 106]. А в садибі поміщика Липковського, де зібралося чимало заколотників та прихожан, місцевим ксьондзом була віправлена літургія [ГАРФ. – Ф. 109. – 1-я експедиція. – Оп. 5. – Д. 448. – Ч. 2. – Л. 65, 143]. Як бачимо, польська шляхта та магнатерія разом із римо-католицьким духовенством на Правобережжі активно прилучалася до збройної боротьби.

У списку осіб Волинської губернії (всього 376 чол.), які зараховані в розряд державних злочинців за участь в польському повстанні, що втекли за кордон і не повернулися в зазначений термін на попереднє місце проживання, указом імператора Миколи I від 4 жовтня 1834 р. було заборонено назавжди повертатися в Росію. Серед них знаходимо й прізвища римо-католицьких священиків: монахів Берестецького тринітарського монастиря Дубнівського повіту А. Воттелена, Л. Гембицького, Р.Мочульського, Ю. Маковського, П. Ольшевського, монаха Дедеркальського францисканського монастиря Ш. Лішовського, ксьондза Й.Верделе з м. Кременця, ксьондзів Домбровицького піарського монастиря Рівненського повіту Л. Єромиковича та С. Куликовського [Российский государственный военно-исторический архив (далее – РГВИА). – Ф. 801 – Оп. 109/86. – Д. 17. – Связка 13. – Л. 58-73, 308].

Із 466 осіб Подільської губернії в розряд державних злочинців було зараховано О. Бохенського – ксьондза Ворошилівського костьола Вінницького повіту, К. Більке – клірика

Летичівського домініканського монастиря, З. Жуковського – ксьондза Чернокозенецького костьолу Кам'янецького повіту, ієромонахів Збарзького капуцинського монастиря Кам'янецького повіту А. Київського та М. Томашевського [Там же. – Л. 40-56]. У списку державних злочинців Київської губернії (151 чол.) римо-католицьких священників не було зареєстровано [Там само. – Л. 32-39].

Варто зазначити, що події польського повстання 1830–1831 рр. українські селяни розглядали як чужу для себе “панську справу”, що не могла визволити їх від кріпацтва [Історія Української РСР. У 8-ми т., 10 кн. – Т. 3. Україна в період розкладу і кризи феодально-кріпосницької системи. Скасування кріпосного права і розвиток капіталізму (XIX ст.). – К., 1978. – С.113]. Зокрема, у виступах на Київщині брали участь селяни Чорнобильського домініканського монастиря та Іванківського костьолу. Чиновники, що розслідували заворушення в маєтку домініканців, засвідчили “непокору селян щодо роботи на полях”. Слідство в цій справі встановило, що “селяни перебувають у найбіднішому стані”, вони “знеможені роботами” [Селянський рух на Україні. 1826 – 1849 рр.: Зб. док. і матер. – К., 1985. – С. 68 – 77, 79 – 82, 85 – 87]. Тому вони не підтримували чужі для них інтереси польської шляхти і не брали участі в повстанні.

Отже, римо-католицьке духовенство України стало однією з рушійних сил повстання 1830-1831 рр. Згідно з офіційними даними, більш як півсотні правобережних монастирів сприяли повстанню або взяли в ньому безпосередню участь [Крижанівський О.П., Плохій С.М. Історія церкви та релігійної думки в Україні: – С. 224].

Не залишилося осторонь і біле духовенство, яке приєднувалося до руху всупереч волі Апостольської столиці й місцевого єпископату. Звернення Папи Римського до єпископів, охоплених повстанням єпархій, не мало успіху. Це послання сприймалося як російська урядова фальшивка [Історія релігій в Україні. У 10-ти т. – Т.4: Католицизм. За ред. П. Яроцького. – К., 2001. – С. 104].

Варто зауважити, що частина римо-католицького кліру неприхильно, навіть вороже, ставилася до повстання. Наприклад, єпископ М. Пивницький його не підтримав [Bp Urban W. Stolica Apostolska wobec rządów zaborczych i spraw polskich // Historia Kościoła w Polsce. – Poznań; Warszawa, 1979. – т.ІІ: 1764-1945: Cz. 1: 1764-1918 / pod red. ks. B. Kumora i ks. Z. Obertyńskiego. – S. 379-388]. Більше того, єпископ брав участь у покаранні римо-католицьких священників, які підтримали повстанців. Так, 18 вересня 1834 р. київський, подільський і волинський генерал-губернатор Левашов надіслав рапорт військовому міністру Чернишову, в якому зазначав, що волинський римо-католицький єпископ Михайло Пивницький повідомив, що передав до суду консисторії настоятеля Миропільського костьолу ксьондза Войцеха Дунаєвського для визначення йому законного покарання у підримці повстанців [РГВИА – Ф. 801 – Оп. 109/86. – Д. 73. – Связка 10. – Л. 38-38 об.].

На початку ХХ століття ксьондз М. Живчинський у праці “Ватикан щодо Листопадового повстання” зазначав, що єпископ М. Пивницький був боязливим та повністю підлеглим російському уряду [Ks. Żywczyński M. Watykan wobec powstania listopadowego. – Kraków, 1995. – S.12-74]. Папа римський Григорій XVI у лютому 1831 р. надіслав польським єпископам послання, в якому засудив збройний виступ. Він зазначав, що “церква ненавидить шум зброї і заколоти; все, що порушує спокій держави, суворо заборонено божим слугам, бо ж Бог – творець світу і з’явився, щоб принести на землю мир” [Власовський І. Нарис історії Української православної церкви.: В 4-х т. – К., 1998. – Т. 3: XVIII – XIX століття. – С. 240]. У буллі від 9 липня 1832 р. понтифік заявив, що події 1830-

1831 рр. були спричинені “підступними діями шахраїв, які, прикриваючись релігійними гаслами, виступили проти законної влади й порушили узи покірності”. З метою заспокоїти римо-католицьке населення Правобережжя, переконуючи його в необхідності завжди підкорятися та бути непохитно відданим законній владі, та відвернути від боротьби римо-католицьке духовенство, звернення папи було опубліковано 19 серпня 1832 р. в польськомовному щотижневнику “Tygodnik”, що виходив у Санкт-Петербурзі [ГАРФ. – Ф. 109. – 1 експедиція. – Оп. 7. – Д. 360. – Л. 1-14].

Активний учасник повстання священник К. Милошевський відзначив у своїй книзі глибину цього розколу всередині римо-католицького духовенства [Надтока Г. Католицизм в українських губерніях Російської імперії наприкінці XVIII – в першій чверті XIX ст. // Людина і світ. – 2001. – № 5. – С.55]. Варто також зазначити, що й серед римо-католицьких монахів були такі, які намагалися повідомляти царських жандармів про підтримку ченцями революційних виступів. Зокрема, дякон Вінницького капучинського монастиря Януарій інформував шефа жандармів О. Бенкендорфа про безпорядки в обителі, які можуть перерости в збройний виступ [ГАРФ. – Ф. 109. – 1-я експедиція. – Оп. 5. – Д. 40. – Л. 1-16].

Висновок. Аналізуючи участь римо-католицьких священників у революційних виступах на Правобережній Україні кінця XVIII – першої третини XIX ст., відзначимо, що хоча вони закінчилися поразкою, однак мали велике значення для подальшої боротьби за незалежність Польщі.

Незважаючи на незначну кількість духовенства, яке взяло участь у польських збройних виступах в регіоні, місцеві ксьондзи все ж спромоглися посісти одне з провідних місць на ідеологічно-духовному фронті, сприяли піднесенню бойового духу повсталих, підняли національно свідомих поляків на боротьбу за відродження своєї Вітчизни.

А н о т а ц і ї

В статье А.А. Буравского «Римско-католическое духовенство Правобережной Украины в польском национально-освободительном движении (конец XVIII - первая четверть XIX века)» на основе впервые введенных в научный оборот архивных документов проанализированы участие римо-католического духовенства Правобережной Украины в польском национально-освободительном движении конца XVIII - первой четверти XIX в.

Ключевые слова: римо-католическое духовенство, Правобережная Украина, польское национально-освободительное движение, восстания, российское самодержавие.

The article O. Buravskiy «The Roman Catholic Clergy of the Right-Bank Ukraine in the Polish National Liberation Movement (the end of the XVIIIth century – the first quarter of the XIXth century)» analyses the participation of the Roman Catholic clergy of the Right-Bank Ukraine in the Polish national liberation movement at the end of the XVIIIth century – the first quarter of the XIXth century on the basis of the archive documents first introduced into scientific use.

Key words: Roman Catholic clergy, the Right–Bank Ukraine, Polish national liberation movement rebellion, Russian autocracy.